

Erken Çocukluk Döneminde Spora Katılımın Sosyal Gelişim Üzerindeki Etkileri

Ahmet ŞAHİN¹, Filiz ŞAHİN¹

DERLEME/REVIEW

¹Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi, Spor Bilimleri
Fakültesi Burdur/Türkiye

Öz
Erken çocukluk dönemi olarak bilinen 0-6 yaş dönemi büyüme ve gelişmenin en hızlı olduğu dönemler arasında yer almaktadır. Bu dönemde başta dil gelişimi ve fiziksel gelişim olmak üzere sosyal ve duygusal gelişim de hız kazanmaktadır. Bu dönemde gelişim alanlarında meydana gelecek herhangi bir sorun hem çocukların diğer gelişim alanlarını hem de gelecek yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Erken çocukluk döneminde gerek eğitimcilerin gerekse de ailelerin ve araştırmacıların üzerinde sıklıkla durdukları gelişim alanlarının başında sosyal gelişim gelmektedir. Bunun temelinde sosyal gelişimin hem sosyal ilişkilerini etkilemesi yatmaktadır. Sosyal gelişim düzeyi düşük olan çocuklar ilerleyen yaşlarda toplumsal uyum sorunu yaşayacakları için erken çocukluk döneminde bulunan çocukların sosyal beceri gelişimlerini destekleyici aktivitelere katılmaları oldukça önemlidir. Bu dönemde çocukların sosyal gelişimlerinin desteklenmesinde spor etkinliklerine katılımın önemli bir yeri bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmada da erken çocukluk döneminde spor etkinliklerine katılımın sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Erken çocukluk dönemi, spor, sosyal gelişim

Sorumlu Yazar: Ahmet
ŞAHİN

Orcid ID:

0000-0002-3975-3208

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi:

07.07.2020

Kabul Tarihi:

01.12.2020

Online Yayın Tarihi:

28.12.2020

Doi: 10.38021/asbid.764262

Impacts of Participating in Sports in Early Childhood on Social Development

Abstract

Known as early childhood, ages between 0-6 are when the growth and development are the fastest. In this period primarily language development and physical development accelerate besides social and emotional development. Any problem that may occur in development areas in this period affects not only other development areas of children, but also their future life. Regarding early childhood, trainers, families and researchers usually focus on social development, which is among the leading development areas. The reason of this is basically because social development affects social relations. As children with lower social development levels will face social adaptation problems in the future, it is crucial for children in early childhood to participate in activities supporting their social skill development. This study aimed to evaluate the impacts of participating in sports activities in early childhood on social skill development.

Keywords: Early childhood, sports, social development

Giriş

Gelişim evreleri kapsamında 2-6 yaş, bebeklikten çocukluk sürecine geçilen dönemdir. Bu süreçte çocukta, anne-babadan bağımsız bir birey olduğuyla alakalı ilk görüşler yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlar. Bu durum çocuğu zaman içinde daha çok bağımsız olmaya sevk eder. Bu gelişmelerle beraber esas tutumların temeli bu dönemde oluşur (İşmen-Gazioğlu, 2012: 39). Bu dönem bebeklik ya da erken çocukluk dönemi olarak da ifade edilmektedir (Çiçek, 2002: 115).

Çocuk, sosyal hayata adapte olacak davranışları küçük yaşlarda öğrenir ve öğrenmeler kolayca silinip atılamayacak düzeyde derinlere yerleşir. Günlük hayatta huy olarak nitelendirdiğimiz karakter niteliklerinin pek çoğunun alt yapısı, çocukluk sürecinde aile aracılığıyla oluşturulur. Çocuk sadece insanlarla değil, eşyalarla olan bağlarının temelini de burada oluşturur. Çekingenlik, sosyallik, bakım, temizlik, düzenlilik, dağınıklık, cömertlik ve cimrilik gibi tutumların kazanılması hep çocukluk sürecinde alınan eğitimle alakalıdır (MEB, 2009: 1) Bu kapsamda erken çocuk döneminde gelişimin desteklenmesinde eğitimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Günümüzde erken çocukluk döneminde gelişimi desteklemeye yönelik verilen eğitimler okul öncesi eğitim kurumlarında yürütülmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarının dikkat çeken yükümlülüklerinden birisi de çocuğun duygusal gelişimine katkıda bulunmaktır. Duygusal gelişimin desteklenmesi çocuğa günlük hayatta insan ilişkileri için önem teşkil eden duygusal yetileri aşılıyarak kişinin toplumsal bir varlık olarak toplum bünyesinde yerini almasını sağlar. Bu kapsamda duygusal yetiler toplumsal gelişimde önemli bir konuma sahiptir. Zira pek çok sosyal yetinin gelişmesi ve davranış sorunlarının önüne geçilmesi için çocuğun duygusal yeteneklerinin geliştirilmesi ile olanaklıdır. Özellikle ilk ve orta çocukluk evresinde karşılaşılan davranış sorunlarının altında duygusal yetilerin kazanılmasındaki eksiklikler etkilidir. Okul öncesi süreç itibari ile çocuklara duygusal yeteneklerin aşılması ve duygusal beceri eğitiminin ilerleyen dönemlerde de sürdürülmesi çocuğun öğrenme yaşamına ve sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır (Saltalı, 2013: 107).

Sosyal etkileşimler çağdaş toplum yapısında önemli bir konuma sahiptir. Zira insanlar yaşamlarının önemli bir kısmını diğer bireylerle iletişim halinde geçirmektedirler. Dolayısıyla sosyal beceri seviyesi yüksek kişilerin sosyal yaşamda yer alan diğer bireylerle daha kolay etkileşim sağlayabildikleri ifade edilmektedir. Hayatın ilerleyen süreçlerinde diğer bireylerle iyi sosyal ilişkiler geliştirebilmenin altında çocukluk sürecinde kazanılan sosyal becerilerin önemli bir rolü vardır. Ayrıca çocukluk dönemlerinde edinilen sosyal yetiler kişinin erişkinlik dönemlerinde topluma adaptasyon sürecini de pozitif açıdan etkilemektedir (Kabasakal ve Çelik, 2010: 204).

Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman erken çocukluk döneminde sosyal gelişimin desteklenmesi sosyal becerilerin kazanılması ve geliştirilmesi noktasında önemli bir konudur. Bu nedenle son yıllarda okul öncesi eğitim programlarının yanında erken çocukluk döneminde sosyal

gelişimi destekleyici etkinliklere ağırlık verilmektedir. Sosyal gelişimi desteklemede kullanılan etkinlikler arasında spor faaliyetlerinin önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Yapılan bu çalışmada da erken çocukluk döneminde spor etkinliklerine katılımın sosyal gelişim üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Erken Çocukluk Dönemi

Gelişim evrelerinde bulunan erkek çocukluk sürecinde çocukların beden ağırlıkları ve boylarında artış görülmekte, zihinsel yapıda gelişme dikkati çekmektedir. Kişilerin vücut ağırlığı ve boy gibi niceliksel özelliklerinde görülen artış “büyüme” olarak ifade edilmektedir. Bireylerin dış görünüşlerinde yaşanan bu artışla birlikte içyapılarında yaşanan artışlar da büyüme kapsamında değerlendirilmektedir. Canlıların döllenmeden ölüme kadar geçen süreçte yaşadığı duygusal, toplumsal, zihinsel ve fiziksel değişim süreçleri ise “gelişim” olarak ifade edilmektedir (Hasırcı ve diğerleri, 2009: 3-6).

Erken çocukluk döneminde gelişimin hızlı olduğu alanların başında fiziksel gelişim gelmektedir. 0-2 yaş aralığını kapsayan bebeklik dönemi fiziki olarak birçok temel yeteneğin edinildiği bir evredir. Bu dönemde bebeklerin hem fizik oranlarında hızlı bir gelişme hem de hareket yetilerinde ciddi bir artış meydana gelmektedir (Siyez, 2017: 42). Bu yaş itibarıyla yıllık boy uzunluğu artışı ergenlik dönemine kadar her yıl 5.08 cm kadardır. Ağırlık ise her yıl ortalama 2.270 gr artmaktadır. Bu süreç, çocuğun okul öncesindeki temel becerilerden ilköğretim sürecindeki spor becerilerine doğru giden çok çeşitli hareket yetilerini kazandığı ve geliştirdiği dönemdir (Özer ve Özer, 2001: 102). Fiziki açıdan temel becerilerde uzmanlaşma sağlayamayan çocuklar daha karmaşık eylemleri kazanmaya karşı çekimser ve isteksiz bir yaklaşım ortaya koymaktadırlar. “Sportif Yeterlik Engeli” olarak nitelendirilen bu durumun ortaya çıkmadan önlenmesi için okul öncesi dönemde yuvarlama, sürüme, yakalama, atma, sıçrama, koşu, atlama gibi temel hareket örneklerini çeşitli biçimlerde ve oyunlarla beraber çocuklara eğlenceli olarak öğretmeli ve hareketlerde profesyonelleşme aşamasına istekli ve donanımlı girmeleri sağlanmalıdır (Kerkez, 2012: 34-35).

Erken çocukluk dönemi duygusal gelişimin de hızlı olduğu bir süreçtir. 0-1 yaş grubundaki bebeklerde id’in mevcut fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması, psikolojik gereksinimlerin karşılanmasını da sağlamaktadır. Anne sevgisi ve koruyuculuk gibi psikolojik uyaranlar bebeğin güven duygusunun gelişimine yardımcı olmaktadır. Bu dönemde bebeklerin kendilerini güvende hissetmemeleri gelecek süreçlerde saldırgan, şüphe, duygu ve patolojiye zemin hazırlamaktadır. Bu kapsamda çocukların gelecekte güven hissi yüksek bir birey olmaları bu dönem içerisinde yaşayacakları güven duygusu ile doğrudan alakalıdır. Erikson’a göre bu süreçte annelerin bebeklerine karşı tutumları ilerleyen dönemde çocukların başarılı ya da başarısız bir hayata sahip olmalarında önemli bir faktördür (Topses ve Bulut-Serin, 2012: 37). 4-6 yaş sürecinde ise çocuklarda girişimci bir kişilik modeli kendini göstermektedir. Bu süreçte çocukların girişimci olmaları kişilik

gelişimlerini pozitif yönden etkilese de önemli düzeyde girişimcilik duygusu, ciddi oranda merhametsizlik hissini gelişmesine zemin hazırlamaktadır (Bacanlı, 2011: 128). Bu dönemde anne-babalar, çocukların duygu sosyalleştirme sürecinde ilk ve en önemli yol göstericilerdir. Özellikle, erken çocukluk döneminde, çocukların sosyal ve duygusal yeterlilik kazanmalarında anne-babaların rolü oldukça fazladır (Kaya-Bican ve Sarıtaş-Atalar, 2017: 1366).

Erken çocukluk döneminde hızlı gelişim gözlenen diğer bir gelişim alanı dil gelişimidir. 1,5 yaş dönemindeki çocuklar isim ve fiilleri ilk sözcükler olarak öğrenirler. Bu sözcüklerle kısa ve basit cümleler kurarlar. 2-3 yaş sürecinden sonra birleşik sözcükler kullanmaya başlarlar ve 5-6 yaş sürecinden sonra çocuklar her çeşit cümle biçimini tamamlayabilirler (Hasırcı ve diğerleri, 2009: 96). Okul öncesi süreçte ilerleyen dil gelişimi gelecek dönemlerde de birey yönünden olumlu bir fark yaratmaktadır (Bağcı-Ayran, 2018: 14).

Erken çocukluk döneminde sosyal gelişim de oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. 4-6 yaş döneminde başlayan okul öncesi eğitim süreci çocukların sosyal becerilerinin gelişimleri açısından kritik bir dönemdir. Bu süreçte çocuk etrafındaki kişilerle daha kolay iletişim kurmaya başlamakta, edindiği toplumsal becerileri çevre edinme amacıyla kullanabilmektedir (Göktaş, 2015: 18). Bu dönemde sosyal gelişimin sağlanmasında aile kurumunun önemli bir yeri bulunmaktadır. Çocukların sosyal gelişimlerine aileden sonra etkide bulunan en önemli unsurlardan birisinin arkadaş faktörü olduğu belirtilmektedir. Arkadaş çevresi içinde sosyal gelişimi en fazla etkileyen grupların başında ise komşu ve akraba çocukları gelmektedir. gelecek dönemlerde çocukların eğitim yaşamlarına girmeleriyle beraber okul arkadaşlıkları ve mevcut arkadaşların toplumsal özellikleri çocuğun toplumsal beceri gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Aydın, 2005: 148).

Spor ve Sosyal Gelişim İlişkisi

Sportif faaliyetler bireylerin yaşamlarına çeşitli yollarla girmekte, kişilerin doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine bağlamakta, bununla birlikte her zaman canlı kalmayı başaran etkinliklerdir. İnsanların her dönem ilgisini çekmeyi başarmış olan spor faaliyetleri toplumsal gereksinimlerin giderilmesinde de görevlidir. Spor ortamı içinde bireylerin sahip oldukları düşünce, davranış, görüş ve inançlarına ilişkin simgeler olması sporun toplumsal bir yönünün olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nitelikleri ile spor bireylerin sosyalleşmesine yardımcı olan önemli bir araçtır (Küçük ve Koç, 2004: 140). Bu kapsamda çocukluk dönemlerinden itibaren iyi organize edilen spor faaliyetlerinin pek çok sosyal yetinin kazanılmasına yardımcı olduğu ifade edilmektedir (Korucu-Aytan, 2010: 45). Spora katılımın sosyal açıdan yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Takım sporlarına dahil olan kişiler grup olarak spor yaptıklarından diğer insanlarla iletişim içinde olmaktadır. Bu durum, kişinin diğer bireylerle işbirliği içinde çalışma hissini geliştirmektedir.

- Düzenli şekilde spor faaliyetlerine dahil olmak kişilerin karakter yapılarının şekil almasına yardımcı olmaktadır.
- Bireysel spor branşlarına katılım ile kişinin disiplin algısı gelişmektedir.
- Tehlikeli egzersizlere katılım ile kişinin cesareti artmaktadır.
- Beden eğitimi ve spor derslerinde yapılan hareketlerde zorlama olmadan, hareketler belirli bir serbestlik içerisinde yapılmaktadır. Bu durum, öğrenci-öğretmen iletişiminin artmasına ve öğrencilerin toplumsal yetilerinin gelişimine katkıda bulunmaktadır.
- Rakip ile fiziksel temasın sıkça görüldüğü spor branşları ile ilgilenen sporcularda iletişim yetileri gelişmektedir.
- Spor faaliyetlere katılımı insanlarn içindeki saldırganlık güduları doğal yollarla açığa çıkmaktadır. Bu durum kişinin toplumsal gelişimini pozitif açıdan etkilemektedir (Küçük ve Koç, 2004).

Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Erken çocukluk döneminde spor etkinliklerine katılımın sosyal gelişim üzerinde olumlu etkileri olduğu bilinmekle beraber, literatürde farklı araştırmacıların yapmış oldukları çalışma bulguları da erken çocukluk döneminde spor etkinliklerine katılımın psikolojik ve sosyal gelişimi desteklediğini göstermektedir (Türkoğlu ve Uslu, 2016: 50). Kacır (2015: 7) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocuklarda bedensel hareket içeren aktivitelere katılımın sosyal uyum gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya katılan çocuklar deney ve kontrol grubu olmak üzere ikiye ayrılmış, deney grubunda yer alan çocukları 12 haftalık hareket eğitimine katılmış, bu süreçte kontrol grubunda yer alan çocuklar herhangi bir bedensel etkinliğe dahil edilmemiştir. Çalışmanın sonunda kontrol grubunda yer alan çocuklar ile kıyaslandığı zaman deney grubunda bulunan çocuklarda sosyal uyum gelişiminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özyürek ve diğerleri (2015: 282) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocuklara uygulanan 12 haftalık spor eğitim programının sosyal gelişim üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada deney grubunda her alan çocuklar haftada iki gün spor etkinliğine katılmış, bu süreçte kontrol grubunu oluşturan çocuklar herhangi bir bedensel etkinlik programına dahil edilmemiştir. Çalışmanın sonunda sosyal beceri gelişiminin deney grubunda yer alan çocuklar lehine anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Durualp ve Aral (2010: 160) tarafından yapılan çalışmada erken çocukluk döneminde bulunan bireylere uygulanan sosyal beceri temelli hareket eğitiminin sosyal gelişim üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 60-72 aylık çocuklar deney grubu (n=48) ve kontrol grubu (n=48) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Deney grubunda yer alan çocuklar sekiz hafta boyunca sportif oyun temelli hareket eğitimi programına katılmış, bu süreçte kontrol grubunda yer alan çocuklar herhangi bir hareket

eğitimine katılmamıştır. Çalışmanın sonunda deney grubunda bulunan çocuklarda sosyal gelişim düzeyinin kontrol grubunda yer alan çocuklardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Erken çocukluk döneminde spor etkinliklerine katılımın sosyal gelişimi desteklediği görölmektedir. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda genellikle deney ve kontrol gruplu araştırmalar yapıldığı, spor etkinliklerine katılan çocuklarda sosyal gelişimin daha yüksek olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu noktada erken çocukluk döneminde bulunan bireylerin gerek okul içi gerekse de okul dışı zamanlarda spor etkinliklerine katılım konusunda gerekli önlemlerin alınması gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Aydın, B. (2005). Çocuk ve Ergen Psikolojisi. Ankara: Atlas Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2011). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi.
- Bağcı-Ayrancı, B. (2018). 0-12 yaş dil gelişimi uygulamaları ve yapılması gerekenler. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 13-34.
- Çiçek, A. (2002). 0-6 yaş grubu çocuklarda dil gelişimi. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1), 115-124.
- Duruoalp, E. ve Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(39), 160-172.
- Göktaş, İ. (2015). Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Hasırcı, S., Sevimli, D. ve Durusoy, E.A. (2009). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Kitabevi.
- İşmen-Gazioğlu, A.E. (2012). Hayatın İlk Çeyređi: 0-18 Yaş Gelişimi. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Kabasakal, Z. ve Çelik, N. (2010). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi. İlköğretim Online, 9(1), 203-212.
- Kacı, O. (2015). Okul öncesi 60-72 aylık dönem çocuğunun sosyal duygusal uyumda eğitsel oyunun etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kaya-Bican, E. ve Sarıtaş-Atalar, D. (2017). Ana babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları ve erken çocukluk döneminde duygusal ve sosyal gelişim. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 57(2), 1365-1368.
- Kerkez, F. İ. (2012). Sağlıklı büyüme için okulöncesi dönemdeki çocuklarda hareket ve fiziksel aktivite. Spor Bilimleri Dergisi, 23(1), 34-42.
- Korucu-Aytan, G. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin sosyalleşmelerinde sporun etkileri. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2009). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Çocuğun Gelişimi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özer, D.S. ve Özer, M.K. (2001). Çocuklarda Motor Gelişim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ozyurek, A., Ozkan, I., Begde, Z. and Yavuz, N. F. (2015). Effects of physical training on social skill levels of preschool children. Journal of Sports Science, 3(1), 282-289.
- Saltalı, N. D. (2013). Okul öncesi dönemde duygusal becerilerin geliştirilmesi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(6), 107-119.
- Siyez, D.M. (2017). Fiziksel Gelişim. Alim Kaya (Ed.). Eğitim Psikolojisi İçinde (ss. 42-56). Ankara: Pegem Akademi.
- Topses, G. ve Bulut-Serin, N. (2012). Psikolojik Danışma ve Kişilik Kuramları. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık